Газета издается на балкарском языке с 1924 года.
Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Бараз кюн, никкола ай (июнь) 23, 2021 жыл
№ 74 (20963)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ
ВРЕМЯ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КъМР-ни БАШЧЫСЫ

«Атам мени адамланы, республикабызны сюерге, халкъыбызны излемлерин неден да алгъа салыргъа юйретгенди»

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков республикалы эм федерал информация органланы журналистлери бла тюбешип, аланы соруларына жууапла бергенди. Жыйылыугъа уа басма органны, телевидениены бла радиону 24 келечиси къатышхандыла. Эки сагъатха жууукъ баргъан ушакъны кезиуюнде Казбек Валерьевичге коронавирусха къажау мадарланы, туризмни айнытыуну, миллет проектлени жашауда бардырыуну, инвестицияланы кёбейтиуню, суу бла жалчытыуну, СМИ органланы ишлерин жангыртыуну юслеринден соруула берилгендиле.

Бу тюбешиу биринчи болгъанын айтырчады. Болсада республиканы башчысы битеу соруулагъа да ачыкъ жууапла бергенин, ол экономика, социал сферада болум бла бирге юйюрюню, кесини жашауну, атасы Валерий Мухамедовични юслеринден да айтханын белгилерчады. Ол угъай, провокация халлы соруладан да къачмагъанды.

Тюбешиуню ача, Казбек Валерьевич быллай ачыкъ ушакъла халкъгъа власть органла тамамлагъан жумушланы юслеринден тюз шартланы билдирирге онг бергенлерин чертип, аны тёрели этерге кереклисин айтханды.

КОВИД

Биринчиден, сёз коронавирусха къажау мадарланы юслеринден баргъанды. Казбек Коков ахыр ыйыкъда вакцинация тири баргъанын, 7 минг адамгъа дарман салыннганын чертгенди. «Битеу да бирге 51,4 мингден аслам инсан салдыргъандыла бу жукъгъан ауруугъа къажау вакцинаны. Бу ишни магъаналылыгъын ангылатыуну андан ары бардырыргъа керекди. Ауруну биз жаланда вакцинаны болушлугъу бла хорларыкъбыз»,- дегенди ол.

Коронавирус жангыдан жайылып башлагъаны ючюн вакцинацияны борчлу этерге мурат бармыды деп да соргъандыла. Казбек Валерьевич хал Москвада къыйын болгъанын, анда дарманны аны ючюн борчлу халда салдырыргъа кереклисин чертгенди. «Алай бизни республикада эпидемиология болум контрольдады. Аны ючюн борчлу вакцинацияны кийирирге белгиленмейди»,- дегенди ол.

Былтырча кафелени, ресторанланы, халкъ бирге жыйылгъан башха жерлени ишлерине чек салыргъа белгиленмегенин, хал контрольда болгъанын билдиргенди ол. Болум осалгъа айланырына къоркъуу чыкъса, республикада хазырланыу жумушла толтурулгъандыла: дарманла, медицина оборудование, больницалада саусузланы жерле бла жалчытыуда бир тюрлю кемчиликле, чырмаула жокъдула.

САУЛУКЪ САКЪЛАУ

Инсанланы льготалы дарманла бла жалчытыуну юсюнден да баргъанды сёз. Казбек Коков быйыл бу жумушлагъа бюджетде 400 миллион сом салыннганын билдиргенди. «Бир ненча жыл мындан алгъа жаланда 176 миллион бёлюне эди. Алай быйылгъы ёлчем да азды, аны ёсдюрюр ючюн къолдан келгенни этерикбиз»,- дегенди ол.

Саулукъ сакълауну модернизациясыны юсюнден да соргъандыла. Быйыл а 50 объектни ишлетирге (13 объект) бла жангыртыргъа (37 объект) борчла салыннгандыла. Бу жумушлагъа 1,2 миллиард сом барды бюджетде.

Системаны жангыртыуну чеклеринде уа Нальчикде жангы поликлиника ачаргъа мурат барды. Бюгюнлюкде 1-чи номерли поликлиника 78 минг адамны жумушларын толтурады, ол а артыкъда кёпдю. Аны себепли жангы учреждение ачаргъа оноу этилгенди. Ол эки жылны ичинде битдирилликди.

БЮДЖЕТ

Республиканы оноучусу бюджет политиканы юсюнден да айтханды. Былтыр ол 55 миллиард сомдан озгъанды, ол а аны аллында жылны 135 проценти тенглиди. Къырал борчну азайтып, коммерциялы кредитледен къутулургъа онг болгъанын иги жетишимге санагъанды. Процентлени тёлеуден аялгъан ахча уа (300 миллион сомдан артыкъ) социал жумушлагъа къоратылады.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къарау

Казбек Коков Май районда социал мекямланы болумлары бла шагъырейленнгенди

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Май районнга социал объектлени халларын кёре баргъанды. Анда дагъыда жер-жерли администрацияны башчысы **Татьяна Саенко** бла муниципалитетге шёндю артыкъда магъаналы болгъан ишлени юсюнден сёлешгенди.

Ново-Ивановское элде республиканы оноучусу 440 жери боллукъ жангы школну къурулушу къалай баргъанына къарагъанды. Мектепни аш хазырлаучу , жыйылыу бардырылыучу отоулары, радиоузели, фильмотекасы, спортзалы да бардыла. Ара мекямында кийимлени тагъарча жер, лаборатория эмда окъуу классла, администрациягъа бла устазлагъа энчи отоула, кружокла бардырырча кабинетле да боллукъдула.

Мектепге футбол эмда баскетбол майданла да къошуладыла, кесини котельнясы, трансформатор подстанциясы да боллукъдула.

Бюгюнлюкде къурулуш ишлени баш кесеги тындырылгъанды. Биринчи къатысында бояу сюртюу жумушла этиледиле, мебель орнатылады.

Ара район больницаны поликлиникасында уа Казбек Коков вакцинация къалай бардырылгъанына къарагъанды, дарман салдыргъанла бла да сёлешгенди. Медикле билдиргеннге кёре, арт кюнледе вакцинация жаны бла иш тирилгенди. Больницаны баш врачы **Тимур Саральпов** учреждениияны иши къалай къуралгъанын, педиатрия бёлюмде тынгылы ремонтну барыу халыны юсюнден да хапарлагъанды.

Жангыртыу ишле мында апрельде башланнгандыла. Шёндю мекямны бир кесегинде ремонт бошала турады, башха жанында уа саусузланы алыу барады. Мекямны ал жаны тапландырылгъанды, жангы эшикле бла терезеле салыннгандыла, пол да алышындырылгъанды. Сабий бёлюмде регистратура ачыкъ боллукъду.

2024 жылгъа дери уа Октябрьское элде фельдшер-акушер пунктха жангы мекям ишленирикди. Дагъыда Котляревская станицада амбулаториягъа тынгылы ремонт этерге белгиленеди.

СЮЗЮУ

Муниципалитетледе коронавирус инфекциягъа къажау кюреш къалай къуралгъанды?

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** тюнене бардыргъан оператив кенгешде сёз республиканы муниципалитетлеринде коронавирус инфекциягъа къажау кюреш къалай къуралгъаныны юсюнден баргъанды. Регионну оноучусу республикада дарман салдыргъанланы саны кёпденкёп бола баргъанын айырып айтханды. «Битеулю вакцинация эпидемиология болумну контрольда тутаргъа эмда жангы окъуу жылгъа къоркъуу иги да азайтылып тюберге онг берликди»,-дегенди.

КъМР-ни саулукъ сакълау министрини къуллугъун толтургъан **Заур Батыров** арт сутканы ичинде республикада 2340 адам дарман салдыргъанын, аллайланы саулай саны уа 53797-ге жетгенин, вакцинаны экинчи кесеги бла бир сутканы ичинде 499 адам укол этдиргенин, дарман салдырып бошагъанла 36 мингден аслам болгъанларын билдиргенди.

Республиканы битеу поликликаларында бла амбулаторияларында вакцинация барады, битеу да дарман салыучу 50-ден артыкъ пункт къуралгъанды, аллай бригадаладан да 40 чакълысы ишлейди.

Бирси кюн республика «Гам-Ковид-Вак» («СпутникV») вакцинадан 3340 доза алгъанды. Бу ыйыкъны ичинде «СпутникV» тюрлюсюнден энтта 21 790, «КовиВакдан» да 780 дозаны сакълап турадыла. Вакцинация тири да, терк да баргъаны ючюн КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосу федерал ведомстводан Каъбарты-Малкъаргъа вакцина жибериуню кёбейтирин тилегенди, деп билдиргенди министрни орунбасары.

Арт сутканы ичинде коронавирус жукъгъанланы саны 27-ге жетгенди. Госпитальлада 291 адам багъылады, аладан 35-си реанимациядадыла. Битеу да госпитальлада 314 ундурукъ салыннганды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

ОНОУ

Къабарты-Малкъаргъа сабийлеге тёлерге къошакъ ахча берилгенди

РФ-ни Правительствосу къолайсыз юйюрлеге тутхучлулукъ этиуню андан ары бардырады. Бу кюнледе Къабарты-Малкъар Республикагъа 3-7-жыллыкъ сабийлеге ай сайын тёленнген пособиялагъа деп къошакъ халда 310 миллион сомдан артыкъ жиберилгенди. Аны юсюнден оноугъа РФ-ни Правительствосуну Председатели **Михаил Мишустин** къол салгъанды.

Бу оноу тёлеулени жангы жорукълары бла байламлы этилгенди. Энди, юйюрню къолайына кёре, юйюрге этилген болушлукъ регионда хар сабийге жетерик ахчаны бек аз ёлчемини 50 процентине угъай да, 75 эмда 100 процентине да тенг болургъа тийишлиди.

Башында айтылгъан сабийлеге ай сайын ахча тёленип РФ-ни Президентини Указы бла 2020 жылда башланнганды. Аны аз файда тюшген юйюрле аладыла. Владимир Путин Федерал Жыйылыугъа Посланиясында аллай болушлукъну адрес амал бла бардырыргъа буюргъанды. Аны бла байламлы ол ахчаны тёлеуню жорукълары да тюрлендирилгендиле. Аны алыр ючюн электрон заявленияны къырал жумушланы порталыны юсю бла, МФЦ-гъа неда социал къоруулауну органларына барып да берирге боллукъду.

ХУРМЕТЛЕУ

ЖАУ ЧЫРАКЪЛА ЭМ ГЮЛЛЕ БЛА ДА ЭСГЕРГЕНДИЛЕ

Нальчикде Уллу Ата журт уруш башланнганлы 80 жыл толгъанына аталып, «Свеча памяти» битеуроссей патриот акция бардырылгъанды. Анга ич ишле органланы ветеранлары, полициячыланы кадет классыны курсантлары, жамауат да къатышханды.

Эсгериу жумушланы аллында уа кадетле эмда ЮнАрмияны келечилери «Ёмюрлюк от» мемориалны аллында свечала жандыргъандыла. Ызы бла ала Милицияны скверине келгендиле. Мында уа ол къанлы урушда жоюлгъан аскерчилеге баш урургъа келгенлени арасында КъМР-де ич ишле министр полицияны генерал-майору **Василий Павлов**, ведомствода Жамауат советни таматасы **Руслан Макушев**, Муслийманланы дин управлениясыны келечилери да бар эдиле.

Василий Павлов Ата журтубузну жалынчакъсызлыгъы ючюн жанларын бергенлени атларын ёмюрлюк этерге кереклисин айтханды, совет халкъны Хорламгъа къошумчулугъун да чертгенди.

- Бизни халкъ, миллетлерине, динлерине да къарамай, туугъан журтубузну хар жерчиги ючюн къанлы сермешле бардыргъанды. Хорлам ючюн къазауатха ич ишле органланы къуллукъчулары да уллу къошумчулукъ этгендиле. Бюгюн а биз жигит аппаларыбызгъа баш урабыз. Ала Россейни, битеу дунияны да фашизмден къутхарыр ючюн жанларын аямагъандыла. Биз Хорлам ючюн халкъыбыз къаллай уллу багъа бергенин бир заманда да унутурукъ тюйюлбюз,-дегенди ол.

Жыйылгъанла Ата журт урушда жоюлгъанланы бир минут шумсуз туруп эсгергендиле. Ызы бла уа республиканы муфтийи Хазраталий Дзасежев бла Нальчик округну благочинныйи Валентин Бобылев дин тёреле бардыргъандыла.

Акциягъа къатышханла къазауатда жоюлгъанлагъа атап, жау чыракъла жандыргъандыла эмда эсгертмеге гюлле салгъандыла.

ТОКЪЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Жазылыу - 2021

Энтта «Заман» сизни огъурлу сёз нёгеригиз болуп турсун!

Сыйлы жамауат!

«Заман» - миллетибизни жангыз газетиди. Аны бетлеринде малкъар халкъны культурасыны, тарыхыны, бюгюннгю жашауну, айтхылыкъ адамларыны, жетишимлерини эмда жарсыуларыны юсюнден басмаланнган материалланы сиз бир башха изданияда табаллыкъ тюйюлсюз.

Алайды да, жазылыгъыз, билеклик этигиз кесигизни газетигизге! Мындан ары да ол сизни керти шуёхугъуз, огъурлу сёз нёгеригиз болур деп ышанабыз.

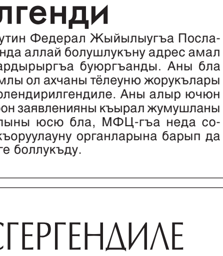

Гергъокъаланы Халимат, КъМР-ни музыка театрыны солисткасы.

Парламент

Россейни ич эм тыш политикасында Кавказны магъанасыны юсюнден сёлешгендиле

КъМР-ни Парламентинде «Кавказны келлик заманы» регионла аралы клубну келечилери Москваны халкъла аралы байламлыкъланы къырал институтуну Халкъла аралы тинтиулени институтуну евро-атлантика къоркъуусузлукъну арасыны тамата илму къуллукъчусу, А.Горчаков атлы халкъ дипломатияны фондуну эксперти **Сергей Маркедонов** бла тюбешиу бардырылгъанды. Сёз Шимал Кавказны шёндюгю Россейде этнополитика эм геополитика магъанасыны юсюнден баргъанды.

Жаш адамла бла тюбешиуге Парламентни спикери **Татьяна Егорова** да къатышханды. Ол «Кавказны келлик заманы» клуб тири жашланы бла къызланы бирикдиргенин белгилегенди: «Россейни лидерлери» битеуроссей конкурсха къатышханланы, регионлада кадр конкурслада хорлагъанланы. Ол санда аны къауумунда Жаш тёлю палатаны келечилери да болгъанларын чертгенди Татьяна Борисовна.

- Быллай биригиуле артыкъда магъаналы жумушланы тамамларгъа онг берядиле. Жаш адамла танышадыла, бир бирлерини сынауларына юйренедиле. Ол а хар биригизни да билимигизни байыкъландыргъаны бла бирге командада ишлерге юйретеди. Россейни, Кавказны келир кюнюнде ол артыкъда магъаналыды. Сизни фахмугъуз бек алгъа туугъан журтугъузда хайырланыр деп ийнанама,-дегенди ол.

Спикер клубну ишине РФ-ни Президентини Шимал-Кавказ федерал округда толу эркинликли келечисини аппараты себеплик этгенин да белгилегенди. Ол а бу биригиу мындан ары да айнырына, жаш адамлагъа жангы онгла берилликлерине шагъатлыкъ этеди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

СЕБЕПЛИК

Медицина лабораториялагъа – жангы оборудование

РФ-ни Правительствосу жукъгъан ауруула жаны бла службаны жангыртыу жумушланы андан ары бардырады. Регионлагъа медицина лабораторияланы жангы оборудование бла жалчытырча 6 миллиард сом чакълы бир жибериликди. Аллай буйрукъгъа РФ-ни Правительствосуну Председатели Михаил Мишустин къол салгъанды.

Къабарты-Малкъар федерал арадан ол ишлеге 45,6 миллион сом аллыкъды. Ахча аз тюбеген эм жангы жукъгъан аурууланы ачыкълаугъа болушлукъ этген прибор мурдорну жангыртыугъа эм бюгюннгю оборудованияны алыргъа къоратыллыкъды.

«Коронавирус бла кюреш сынам жукъгъан ауруну заманында эм тийишлисича билиу къалай магъаналы болгъанын кёргюзтгенди. Аны ючюн аллай иш бардыргъан регион лабораторияланы жалчытыуну андан ары бардырыргъа керекди», - деп белгилегенди министрлени кабинетини таматасы.

«Атам мени адамланы, республикабызны сюерге, халкъыбызны излемлерин неден да алгъа салыргъа юйретгенди»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Болсада Казбек Валерьевич бюджет ахчаны республиканы хар инсанына юлешгенде алыкъа ёлчемле аз болгъанларына, бу жаны бла биз Шимал-Кавказ федерал округдан артха къалгъаныбызгъа, аны ёсдюрюрге кереклисине эс бургъанды.

ТУРИЗМ

Республиканы аллында туризмни айнытыуда уллу муратла бардыла. Ала жашауда бардырылгъанларына уа Чирик кёлледе ишленнген солуу ара да шагъатлыкъ этеди. Мындан ары энтта къаллай проектле болгъанларыны юсюнден соруугъа жууап бере, республиканы оноучусу Элбрусну тийреси бла бирге Чегем, Черек районланы эмда Жылы-Суну рекреация онгларын айнытыргъа уллу муратла болгъанларын чертгенди.

Бизге келген къонакъланы саны жаланда карантин ючюн ёсмегенин да айтханды. «Бюгюнлюкде Россейде ич туризмни айнытыугъа баш магъана бериледи, инфраструктура проектле тамамланадыла. Мен бир ненча кере айтханма, Нальчикде бальнеология курортланы жангыртыу энчи магъаналыды. Дагъыда Нальчикде шёндюгю излемлеге келишген къонакъ юйле, санаторийле къурау жаны бла уллу проектле да бардыла. Сабийлени солууларын къураугъа да баш магъана бериледи. Ол мурат бла «Башил» эм «Чегем» базала жангыртыллыкъдыла, анга инвесторла табылгъандыла»,-дегенди ол.

Элбрусну айнытыуну юсюнден айтханда, 2024 жылгъа дери Шимал-Кавказны курортлары корпорация анда канат жолла бла трассала ишлетирикди. Бу жумушлагъа 14 миллиард сом къоратыллыкъды. «Алай бла тау-лыжа курорт жангы даражагъа чыгъарыкъды»,-дегенди ол.

Чегетни айнытыу жаны бла программа къуралгъанды. «Курортда битеу къурулуш ишле бир низамгъа кёре бардырыллыкъдыла, ким, къайда, къалай сюйсе да ишлерик тюйюлдю»,-деп белгилегенди ол.

Огъары Малкъарда Кюнлюм бурун элни тарых магъанасын айтып, аны бузулуудан сакъларгъа тилек да этилгенди. Казбек Валерьевич бу соруну контрольгъа алгъанды, экспертлени чакъырып, тийишли мадарла этерге сёз бергенди.

ЭКОЛОГИЯ

Тамбукан кёл федерал иеликге бериледи деген хапарла тюзмюдюле, деп да соргъандыла. Казбек Валерьевич ала терс болгъанларын, бюгюнлюкде республика аны ауруланы багъыуда хайырлы ышанларын сакъларгъа борчлу болгъанын чертгенди.

Кир-кипчик жыйылгъан жерлени кетериуню, череклени жагъаларын багушдан тазалауну юсюнден да айтылгъанды. Казбек Коков регион оператор ишлегенин, бюгюнлюкде бу жаны бла болум тюзеле баргъанын чертгенди. «Алай жамауатдан тилеригим, хар бирибиз да табийгъатны аллында жууаплылыкъны ангыларгъа борчлубуз, экология культураны айнытыргъа керекди»,-дегенди ол.

ЖОЛЛА

Казбек Валерьевич кеси машинасында жоллада айланып, аланы болумларына къарагъанын белгилеп, алагъа къаллай багъа берирге боллукъду, деп да соргъандыла. Ол трассала къоркъуусуз эм качестволу болургъа, шёндюгю излемлеге келиширге кереклисин чертгенди. Аны ючюн а, биринчиден, уллу трассала жангыртылып башлагъандыла, алай бла уа жолланы 85 проценти шёндюгю излемлеге келишдирилликди. «Анга ахча барды»,-деп къошханды ол.

Дагъыда Ташлы-Талагъа баргъанда Шимал Осетия-Алания Республиканы чеги бла ётерге тюшгенини, ол а элчилеге чырмаула этгенини юсюнден да айтылгъанды. Республиканы оноучусу соруну магъаналылыгъын чертип, тийишли оноула этилликлерин билдиргенди.

ЖАШАУУ БЛА БАЙЛАМЛЫ СОРУУЛА

Казбек Валерьевич юйюрюню, кесини жашауну юсюнден соруладан да къачмагъанды. Алагъа жууаплай, районлада, элледе болуп, алада жангырыу жумушланы, республика къалай тюрленнгенин кёрсе солугъанын, ыйых кюнледе юйюрю бла бирге болгъанын айтханды.

Кичи къызы ара шахарлада вузлагъа кирмей, Къабарты-Малкъар къырал университетни медицина факультетин нек сайлагъанын ангылата, ол аны сайлауу болгъанын чертгенди. «Сабийликден да медицинаны сюйгенди. Бизни университет берген билим а башхаладан кемди деп айталмайма. Ненча аламат врачыбыз мында окъуп, уллу клиникалада жетишимли ишлейдиле»,-дегенди.

Къолунда кёп жылланы ичинде бир сагъатны жюрютгенине да эс бургъандыла. Казбек Валерьевич аны 30-жыллыгъына атасы Валерий Мухамедович саугъалагъанын, андан бери аны къолундан тешмегенин билдиргенди.

Сюйген машинасы «Патриот» болгъанын да букъдурмагъанды.

«Ара поликлиника» республиканы башчысыны анасы Виолетта Таубиевнаныкъыды, дегенлеге жууапны да бергенди ол. «Бу поликлиникада мени юйюрюмю бир акциясы да жокъду. Анам аны башчылары бла шуёхлукъ жюрютеди, алагъа ишлерин къураргъа болушады ансы»,-дегенди ол.

Жамауат аны атасы Валерий Мухамедович бла тенглешдиргени ишде болушлукъму, неда чырмауму этеди, деп да соргъандыла. «Мени атам бла тенглешдирселе, къуаннган, учуннган этеме. Ол мени адамланы, республикабызны сюерге, халкъыбызны излемлерин неден да алгъа салыргъа юйретгенди»,-дегенди ол.

КАДРЛА

Эки жылны ичинде министрле къуллукъларына салынмай тургъанларына, ахырында уа команда артыкъ бек жангыртылмагъанына халкъны жанындан даула болгъанларын да билдиргендиле журналистле.

Казбек Валерьевич власть органлада тюрлениуле жокъдула дегенле жангылгъанларын белгилегенди. Аны айтханына кёре, муниципал даражада бюгюнлюкде къуллукъчуланы орталыкъ жыл санлары 40-45 жылгъа жетеди. «Жангы бийиклик» кадр конкурсдан сора уа фахмулу, къурачу хунерлери болгъан жаш адамла ачыкъланнгандыла. Аладан кадр резерв къуралгъанды, бир-бирлери уа тюрлю-тюрлю жерледе ишге тохташхандыла.

- Мени акъылыма кёре, келе-келип, болгъанны баш тёбен этерге жарамайды. Кадрланы жангыртыу аз-аздан барады. Къуллукълада тохташханланы сынауларын да унутургъа жарамайды, жаш адамла аладан юйренедиле. Командагъа эртте ишлеп кетгенлени къайтаргъанма деген дауну да эшитгенме. Алай аланы билимлерин республиканы айнытыуда хайырланыргъа тийишлиди,-дегенди ол.

Къыралны сенатында КъМР-ни келечилеринден бири бла къажаулукъ барды деген хапарны тюзлюгюн бла терслигин ангылатырын да тилегендиле. Казбек Коков аланы республикада келишиулюкню, тынчлыкъны бузаргъа кюрешгенле жайгъанларын чертгенди. «Сенаторларыбыз Арсен Каноков, Улбашланы Мухарбий да республиканы, къыралыбызны айнытыу жаны бла магъаналы жумушла толтурадыла, бизни сейирлерибизни къоруулайдыла. Мен Къабарты-Малкъарны алгъыннгы оноучуларыны барысына да хурмет этеме»,-дегенди ол.

Тюбешиуде соруула энтта болгъандыла. Казбек Валерьевич инвестиция онгланы, эллени суу бла жалчытыу проектлени, эл мюлкде салыннган борчланы юслеринден да билдиргенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Россейни ич эм тыш политикасында Кавказны магъанасыны юсюнден сёлешгендиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Алай лидер ышанлагъа юйренир ючюн а тюрлю-тюрлю сфералада белгили, атлары айтылгъан адамла бла тюбешиуле, ушакъла керекдиле: политикада, илмуда, культурада. «Бюгюннгю тюбешиу да бу ишни чеклеринде бардырылады. Белгили политолог, этнополитика къымылдаула жаны бла алим Сергей Маркедонов бла ушакъ сейир боллугъуна ишексизме. Биз а «Кавказны келлик заманы» клуб бла мындан ары да байламлыкъла жюрютюрге хазырбыз»,-дегенди ол.

Тюбешиуге РФ-ни СКФО-да толу эркинликли келечисини жамауат проектлени жашауда бардырыу жаны бла департаментини эксперти **Светлана Самофалова** да къатышханды. Ол клубну келечилерини быллай тюбешиуледе экспертлени болушлукълары бла къыралда шёндюгю жамауат-политика болумну ангыларгъа онглары болгъанын айтханды. «Регионда кадр политикагъа, тири, фахмулу, къурау хунерлери болгъан жаш адамлагъа энчи эс бурулады. Полпред Юрий Чайка да бу ишге энчи магъана береди»,-дегенди ол.

Сергей Маркедонов а докладында Кавказны Россейни ич эм тыш политикасында жерини, регионда этнополитика болумну юсюнден айтханды. Дагъыда Россейни жангы тарыхында Кавказда болгъан къаугъаланы сылтауларын да ангылатханды: осетинлилени бла ингушлуланы, Юг Осетияны бла Грузияны эмда Грузияны бла Абхазияны араларында къажаулукъну, Чечен кампанияланы.

Тюбешиу а ушакъ халда баргъанды. Жаш адамланы алимге соруула берирге, аны докладына кёз къарамларын билдирирге онглары болгъанды.

«Кавказны келлик заманы» регионла аралы клуб Россейни президент грантларыны фондуну себеплиги бла къуралгъанын айтырчады. Аны мураты Шимал-Кавказ округда башчылыкъ этиу жаны бла кадрланы хазырлау системасын къураргъады.

Бу ишни чеклеринде регионну республикаларында клубну келечилерини бла экспертлени тюбешиулери къураладыла. Ол санда жылны аллындан бери РФ-ни Президентинде граждан обществону айнытыу эм адамны эркинликлери жаны бла советни башчысы **Валерий Фадеев**, РФ-ни Жамауат палатасыны секретары **Лидия Михеева**, политолог – «Петербург политика» фондну оноучусу **Михаил Виноградов** бла ушакъла бардырылгъандыла.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима.

Экономика

Бизнес бла кюрешгенлени онгдурууну къайгъысын кёре

Гитче эмда орта бизнесни айнытыу Корпорацияны башламчылыгъы бла бардырылгъан кенгешде СКФО-да быллай предпринимательство бла кюрешгенлеге себеплик этиуню юсюнден сёлешиннгенди. Аны ишине РФ-ни Президентини бу округда толу эркинликли келечисини аппаратыны, РФ-ни Экономиканы айнытыу министерствосуну, «МСП банкны» адамлары да къатышхандыла. Къабарты-Малкъардан а экономиканы айнытыу министри **Рахайланы Борис**, аны орунбасары **Темиркан Баждугов**, предпринимательлени онгдуруу институтланы эмда талай министерствону келечилери болгъандыла.

Жыйылыуну кезиуюнде, сагъынылгъан Корпорацияны эмда банкны специалистлери финанс гарантияла, лизинг эмда мюлк жаны бла болушлукъ этиу амалла къалай тюрленнгенлерини юсюнден хапарлагъандыла, Шимал Кавказда промышленность эмда технология инфраструктура нечик айныгъанын да туура этгендиле.

Кенгешде дагъыда бу структураладан ахча бла болушлукъ излеген гитче эмда орта предпринимательствону проектлерин сюзгендиле, ала къаллай тыйгъычлагъа тюбеучюлерин да белгилегендиле.

Бюгюнлюкде бизни республикада предпринимательлеге кёп жаны бла билеклик этиледи. Аслам жумушну «Мени бизнесим» деген арада тамамлайдыла. Дагъыда быллай структурала бардыла: предпринимательствогъа эмда экспортха себеплик этиу, социал сферада инновацияла эмда инжиниринг арала, микрофинанс эмда гарантияла берген организацияла. Аланы юсюне бир ненча бизнес-инкубаторну, МФЦ-ны эмда «МСП банкны» энчи бёлюмлерин да къошаргъа тийишлиди. Алайды да, КъМР-ни Экономиканы айнытыу министерствосунда белгилегенлерича, республикада гитче эмда орта предпринимательство бла кюрешгенлени онгдуруу жаны бла кёп тюрлю амал барды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Кенгеш

Малчылыкъда проблемалагъа тынгылы эс бурмай боллукъ тюйюлдю

Россельхознадзорну бизни республикада Референт арасында малчылыкъны ветеринария-санитария эмда лабораторияла жаны бла жумушларын жалчытыуну юсюнден кенгеш бардырылгъанды. Анда бу темала бла байламлы докладларын КъМР-ни эл мюлк министрини орунбасары Мачраил Шетов, сагъынылгъан араны башчысы Хаути Сохроков, Россельхознадзорну СКФО-да регионла аралы управлениясыны башчысыны орунбасары Дмитрий Меркулов, республиканы Ветеринария управлениясыны таматасы Аслан Арамисов сёлешгендиле.

Кенгешге къатышханла, ол санда талай къырал ведомстволаны келечилери да, республикада малчылыкъ сферада эпизоотия болумну сюзгендиле, болгъан кемчиликлени, борчланы юсюнден хапарлагъандыла, аланы тамамлау жолланы къалай кёргенлерин туура этгендиле. Айтханларыча, бу бёлюмде къыралны баш борчу тап инвестициялы политиканы бардырыуду. Къумалы иш бла кюрешген мюлклени къыйматлылыгъын кючлендириуню, мал ашла бла жалчытыуну игилендириуню да эм башына салыргъа тийишлиди.

Специалистле оюм этгенлерине кёре, республиканы экономикасында эмда социал сферасында баш борчладан бирине малчылыкъны айнытыуну, аны къыйматлылыгъын кючлендириуню санаргъа керекди: «Адамланы иш бла жалчытыу, къолайлыкъларын игилендириу, саулукълу аш, сора дагъыда аш-азыкъ жаны бла къоркъуусузлукъ да ма олду». Эл мюлкде жарашдырылгъан продукцияны 40 процентден артыгъын малчылыкъ береди, дегендиле жыйылгъанла.

Кенгешни кезиуюнде мюлкледе ветеринария эмда санитария жаны бла хал къалай болгъаныны эмда къоркъуулу аурууладан къырылгъан малланы ёлюклери асыралгъан жерлеге контроль нечик этилгенини юсюнден да сёлешген эдиле.

ТАПЛАНДЫРЫУ

Жол энди кенгди, жарыкъды, къоркъуусузду

«Кавказ» трассаны Куба-Таба бла Псычох эллени арасында кесегине жолчула тынгылы ремонт этип бошагъандыла. Алгъадан белгиленнгенича, объект быйыл декабрьге битерге керек эди, алай подряд организацияны къармашыууну хайырындан иш болжалындан иги кесек алгъа тамам этилгенди, деп билдиргендиле жоллагъа къарагъан «Кавказ» управлениядан.

Объектде бардырылгъан ишлени хайырындан жол иги да кенг болгъанды. Алгъын ол эки ызлы болуучу эсе, энди эки жанына да экишер ызлыды. Алай этерча ишчиле аны эки жанына къазып, жолну мурдорун геотекстиль бла кючлендиргендиле, ызы бла юч къатлы (23 сантиметр) асфальт салгъандыла. Алайды да, ол энди экинчи категорияны излемлерине толусунлай келиширча болгъанды. Аны кенглиги онтёрт метрди, хар ызыны уа – 3,5 метр.

Андан сора да, бу участканы беш километр кесегинде чыракъла орнатылгъандыла, онбир километр узунлукъда уа - темир буруула. Энди кёпге да соза турмай жолну ортасы бла темирден этилген жип тартырыкъдыла. Ол кеси да къоркъуусузлукъну жалчытыр умутдады.

Жаууп суула жыйылып турмазча жолну эки жанында быргъыла орнатылгъандыла. Подрядчик дагъыда бетондан кюветле ишлегенди, бордюрла да жарашдыргъанды.

Куба-Табадан Къуркъужин элни жанына бурулгъан жерде энди светофорла бардыла. Дагъыда маршрут транспорт тохтап адамланы миндирирча сегиз комплекс ишленнгенди. Кёзлери осал кёргенлеге эмда къыйналып атлагъанлагъа таплыкъгъа деб а аланы алларында энчи плитка салгъандыла, пандусла да къурагъандыла.

Бу участкада тёрт кёпюр барды. Быйыл эмда келир жыл аланы да кенгертип, тёртюшер ызлы этерикдиле. Былтыр Бахсанны къатында быллай бир объектде мадар этилген эди.

Саулай айтханда, «Кавказ» трассаны Къабарты-Малкъарны ичи бла баргъан кесегини узунлугъу 110 километр болады. Быйылны ахырына аны 68 километринде жол тёрт ызлы боллукъду, деп ышандыргъандыла Управленияда.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

ЖЫЙЫЛЫУ

Вакцинация къуралыулу ётерча

- Черек районну жер-жерли администрациясыны башчысы **Муртазланы Борис** бу кюнледе бардыргъан кенгешде сёз коронавирусха къажау вакцинананы юсюнден баргъанды. Жыйылыугъа администрацияны бёлюмлерини таматалары эмда эллени башчылары къатышхандыла,-деп билдиргенди районну администрациясыны пресс-службасыны башчысы Бёзюланы Залина.

-Бу къыйын ауруу, саулукъну бузгъаны бла къалмай, экономикагъа да уллу заран салады. Аны себепли организацияланы башчылары вакцинациягъа бютюн жууаплы кёзден къараргъа, ишчилери дарман салдырырча этерге борчлудула,-деп чертгенди муниципалитетни оноучусу.

Ол дагъыда вакцина хакъсыз болгъанын эсге салгъанды, аны ким да кеси ыразылыгъы бла этдирирге боллугъун да чертгенди. «Кишиге да къысылукъ этилмейди, алай къыйын аурууладан къутулууну амалы жаланда дарман салыу болгъанын хар инсан да ангыларгъа керекди. Биз Черек районда вакцинация не къадар тап, женгил ётер ючюн битеу болгъан амалланы этерикбиз»,-деп да къошханды район башчы.

Андан сора жыйылыуда миллет проектле эмда къырал программала жашауда къалай бардырылгъанлары сюзюлгендиле. Ахырында Муртаз улу тамамланыллыкъ борчланы белгилегенди эмда ала къачаннга хазыр болургъа кереклисин да айтханды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Транспорт

Нальчикни аэропортуну иеси алышыннганды

Бизни республиканы ара шахарында аэропортну жангы иеси «Новапорт» холдинг болгъанды. КъМР-ни Транспорт эмда жол мюлк министерствосунда айтханларына кёре, алгъын бу мюлк «Аэрокомплекс» компанияны къолунда эди. Алай ол быйыл банкрот болгъаны бла сагъынылгъан холдингге берилгенди. Аны уа Россейде бир ненча регион аэропорту барды. Сёз ючюн, Новосибирск, Тюмень, Волгоград, Минеральные Воды, Владикавказ, Томск, Калининград, Барнаул эм Ставрополь шахарлада комплекслеге ол къарайды. Компания аланы жангыртады, жангы рейсле ачады.

Нальчикде аэропортда да кёп тюрлю мадар этилликди. Ол санда самолётла учхан-къоннган жангы жол ишленирикди. Аны узунлугъу кёп къалмай юч километр, кенглиги уа 45 метр боллукъду. Дагъыда перронну реконструкциясын этерге эмда

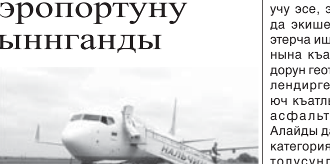

жолну чыракъла бла жарытып кёргюзтген оборудование орнатыргъа умут этедиле. Ала бары да болурча техника документацияны жарашдырып башлагъандыла.

Этиллик мадарланы хайырындан аэропорт самолётланы битеу тюрлюлерин алырча боллукъду. Анда къоркъуусузлукъ кючленирикди, пассажирлени жумушларына къарау да игиленирикди, деп белгилегендиле министерствода.

Элбрус районндан

Эсепле чыгъаргъандыла, жангы тамата айыргъандыла

Элбрус районну Жер-жерли самоуправление советинде къуралгъан жаш тёлю палата кезиулю жыйылыуунда тамамланнган ишлерини эсеплерин чыгъаргъанды. Аны таматасы Жаппуланы Мадина былтыр белгиленнген жумушланы барысын да тындырыргъа пандемия чырмау этгенин айтханды. Болсада Уллу Хорламны кюнюне жораланнган ишле къуралыулу бардырылгъандыла, жаш депутатла районла аралы форумда болгъандыла, Жер-жерли самоуправленияны советини сессияларыны эмда башха жыйылыуларыны ишлерине къатышхандыла, «тёгерек столла» ётдюргендиле.

Кесини ишинде Жаш тёлю палата акъылбалыкъ болмагъанла бла ишлеуге энчи магъана береди, тюрлю-тюрлю жандаурлукъ акцияла къурайды, къолайсыз юйюрледен сабийлеге бек алгъа болушургъа итинеди. Былтыр Кёнделенде да жаш тёлю биригиу къуралгъанды.

Жыйылыуда къол кётюрюу амал бла Жаппуланы Мадина Жаш тёлю палатаны таматасына жангыдан сайланнганды. Быйылны экинчи жарымында тамамланыллыкъ ишлени планы да сюзюлгенди эм къабыл кёрюлгенди.

Тырныаууздa уллу больница ишлерге белгиленеди

Шахарда бек уллу багъыу учреждениягъа район больница саналады. Аны 108 ундуругъу бла терапия, хирургия, гинекология, сабий эмда башха бёлюмлери бардыла. Район поликлиникада уа бир кюннге 350 адамны жумушун тындыргъан физиотерапия бёлюм да ишлейди. Медицина учреждение тийишли лаборатория эмда башха оборудование бла жалчытылыпды. Мында сабийлеге дарман салыу, абаданланы саулукъларын алгъадан тинтиу ишле бардырыладыла.

Болсада больница кадрла къытлыкъ сынайды, офтальмологла, эндокринологла, физиотерапевтле эмда башха специалистле да жетишмейдиле. Кесинде да тынгылы ремонт этерге заман болгъанды. Районну халкъын медицина жумушла бла бютюн тынгылы жалчытыр муратда Тырныауузну промышленный тийресинде эки гектардан аслам жерде жангы больница ишлерге белгиленеди.

Полициячыла – студентледе къонакъда

Элбрус районну колледжинде бир ненча усталыкъгъа юйретедиле. Аладан бири право низамны сакълауду. Биринчи курсда окъугъанла сайлагъан усталыкъларыны юслеринден бютюн тынгылы билир ючюн, алагъа Россейни МВД-сыны район бёлюмюнде эмда ведомстводан тышында охранада къуллукъ этгенле бла тюбешиу къуралгъанды.

Право низамны сакълаучула кеслерини борчларыны, жорукъларыны, къаллай законлагъа таяннганларыны юслеринден хапарлагъандыла. Студентле дагъыда МВД-ны окъуу юйлерине кирир, ич ишлени органларында къуллукъ этер ючюн не излемле этилгенлерини юслеринден да билгендиле. Ахырында полициячыла Макаровну керохун бла Калашниковну автоматын чачып жыйгъандыла, окъуучулагъа да алай этерге онг бергендиле.

Анатолий ТЕМИРОВ.

Маданият

Малкъар санатха тепсеу, жыр жаны бла да эслерча юлюш къошхан къызыбыз

Жашау не бла эсде къалады? Не бла ёнчеленеди? Аны узунлугъун, къысхалыгъын да ангылар магъана недеди? Быллай соруула кимде да тууадыла. Баям, тюбешиуледиле аны энчи белгилеген шартла. Аладан къуралады жашау. Ала бай этедиле кимни да, бютюнда умутуна жол салгъан, иги ишле болдургъан адамгъа тюбетип, сейирсиндиртсе къадар.

«Балкария» атлы къырал фольклор-этнография ансамбльни солисткасы Гуртуланы Эдуардны къызы Лейляны сахнада кёре турсам да, кесин бетден-бетге таныгъаным андан къайда магъаналы болуп чыкъгъан сунама.

Бюгюн ол Къабарты-Малкъарны, Ингуш Республиканы да сыйлы артисткасы, республикалы Музыка театрны солисткасы, Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтуну вокал искусство эм дирижирование кафедрасыны доценти-ди. Хапарым да аны юсюнденди.

СЫНАУЛУ УСТАЛАДАН ДЕРСЛЕ

Ол Нальчикде туугъанды, ёсгенди, онтёртюнчю номерли школда окъугъанды. Сабийлигинден окъуна жырларгъа, тепсерге энчи хунери болгъанын таматала эрттеден эслегендиле. Ма ол себепден къызчыкъгъа тогъуз жыл болургъа, аны КъМР-ни культурасыны сыйлы къуллукъчусу, хореограф, балетмейстер Къудайланы Мухтар юйретген «Асса» ансамбльге жюрютюп башлагъандыла. Эки жылдан а ол сабий коллективни РСФСР-ни халкъ артисти, балетмейстер, бек сейирлик тепсеучю Улбашланы Мутай юйретип башлагъанды. Ма аллай, халкъыбызны атын узакълада айтылгъан адамланы къолларында юйреннгенди Лейля халкъ тепсеулерибизге.

«Ол сабий ансамбль «Балкария» бла бир мекямда эди да, бизге таматала да кёз-къулакъ болгъандыла. Бизден усталыгъы ёсюп, уллу къауумда тепсерге боллукъ адам чыкъса, аны «Балкария» тепсеу къауумгъа алгъандыла. Къудайланы Мухтарча, Улбашланы Мутайча эсли, сынаулу устала юйретгенлери мени, нёгерлерими да ёхтемлигибизди», – деп эсгереди ол озгъан заманны.

Школну бошагъанлай, Лейляны да алгъандыла уллу тепсеу къауумгъа – «Балкариягъа».

САЙЛАУ

Тамам ол заманда Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтуну окъуугъа кирирге хазырлагъан курсларына жюрюп башлагъанды Лейля. Тынч болмаз эди ары да, ары да жетишген, алай ол ишин, окъууун да атмагъанды. Аны къой, экисинде да эслерча жетишимле болдуруп тургъанды.

Институтда ол эки тюрлю бёлюмге киргенди: бири – жыр искусствогъа юйретген, бирси уа (заочно) – культурология жаны бла.

Студент жашау къыстау барады, терк ётеди. Ол не бла ёнчеленнгенин а Гуртуланы къызны анда болдургъан жетишимлери айтадыла. Биринчиден, ол институтда болгъан республикалы, регион, битеуроссей магъаналы эришиулеге къатышып, алада алчы жерлеге чыгъып тургъанды. Жырлагъаны, тепсегени бла да республикабызны атын айтдырып келгени хар жолдан башхача къууандыргъанды аны студент нёгерлерин, устазларын да.

ТЮРКДЕ КЪОНАКЪДА

Балкария» тепсеу ансамбль бла жашауу ёмюрлеге байламлы болгъанды Лейляны. Анда тепсей, культурабызны келечиси болуп, ол кёп тюрлю жаны бла ёсдюргенди билимин, хунерин, кёз къарамын да. Андан эсинде къалгъандыла аны узакъ жерледе къараучула бла тюбешиулери. Бютюнда Тюркде. «Балкария» бла бирге ол ары бир ненча кере баргъанды. Анда Стамбулда, Конияда, Анкарада, Афионда да кёргюзтгендиле малкъар къызла бла жашла концерт программаларын. Жюрек кётюрюулюг а биз уллу тюрк дунияны кесеги болгъаныбызны билдирген сезим бергенди тепсеучюлеге.

Дагъыда 2005 жылда Мечиланы Кязимге аталгъан конференциягъа атланнган жерлешлерибизден бири болгъанды Лейля. 2010 жылда да, тюрклю къарындашларыбыз Къабарты-Малкъарны халкъ жазыучусу Гуртуланы Бертни 100-жыллыгъын белгилегенде, ары баргъан делегацияны къауумунда болгъанды ол. 2015 жылда уа ары «Балкария» тепсеу къауумну Тюркде малкъарлыланы бла къарачайлыланы хар жыл сайын бардырылыучу Къурултайларына чакъыргъандыла.

ХАР ТЮБЕШИУ – КЪУУАНЧ

Япониягъа уа ансамбльден бир къауум адамны, ол санда Гуртуланы Лейляны, «Русско-Японский деловой совет» деген жыйылыу баргъанда чакъыргъандыла 2007 жылда. 2015 жылда Татарстанда баргъан «Тюрк жаш тёлюню фестивалына» да къатышханды ол.

Андан сора да, «Балкария» бла ол Италияда, Испанияда, Кипрде, Португалияда, Францияда, Швейцарияда, Болгарияда, Македонияда, Албанияда, Черногорияда, Боснияда бла Герцеговинада, Къазахстанда, Тюркде да халкъла аралы фестивальлада болгъанды.

Италияны уа бюгюн да сюйюп эсгереди Лейля: «Анда жашагъанла бизге бек жарыкъ тюбегендиле. Ала коллективибизни, миллет кийимлерибизни жаратханларын къайтып-къайтып айтхандыла. Тепсеулени юслеринден айтханда уа, ала анча адам бирча къымылдагъанларына сейир эте эдиле. Былай къарагъанда, эки адам къурагъан тепсеуню салгъан къауум адам тепсегенни салгъандан иги да тынчды. Аны башхалыгъы уллуду. Бирча къымылдаргъа юйреннген кёп заман да, тёзюмлюк да излейди. Анга сейир эте эдиле ала...»

МУЗЫКАДАН ИГИ БИЛИМ АЛЫУ

Жыр жаны бла РФ-ни сыйлы артисти Жанатайланы Исмайылдан дерс алгъанды Лейля. Аны классында окъугъанны да кесине уллу насыпха санайды. «Кёп бергендиле белгили жырчыны дерслери манга, – дейди ол. – Алгъа мен жыргъа, ауазым къалай эшитилгенине буруп тургъанма битеу эсими. Вокалны сайлагъаннга сахнада актёр усталыкъ да керек болгъанына уа артдаракъ тюшюннгенме. Театр оюннга жууукъ болургъа керекди сахнагъа чыгъып, жыр айтханынг».

Музыкадан иги билим алыргъа итиннгенди таулу къыз. Алай болмаса, музыка бла, башха не тюрлю чыгъармачылыкъ иш бла кюрешген адам да умутуна жеталмайды. Академия жыр айтыу эди аны айырып сюйгени уа. Ма ол себепден 2014 жылда аны Къабарты-Малкъар къырал музыка театргъа солист-вокалист этип чакъыргъанларында, ол ары барып, бюгюн да анда ишлеп турады. 2015 жылда уа Тюркге тюрк жырчыла берген мастер-классха къатышыргъа стажировкагъа баргъанды.

Музыка театрда ишлей, Лейля Константин Листовну «Севастопольский вальс» опереттасында Любашаны партиясын, Руджеро Леонкаваллону «Паяцы» деген операсында Недданы партиясын, Узейир Гаджибековну «Аршин мал Алан» опереттасында Гюльчохраны партиясын жырлагъанды.

ЖЕТИШИМЛЕ

Заманны кесинден къызгъана тургъанлай да, Лейля эки окъууун да айырмалы бошагъанды. Бу шарт а аны заманны тюз хайырлана, кесин къаты низамгъа сала билгенини юсюнден айтады. Аны андан ары окъугъан жеринде ишлерге, культурология жаны бла аспирантурагъа да чакъыргъанларыны сылтауу да, баям, ахшы къылыгъы, терен билими болгъанындадыла.

Лейля 2008 жылда, «Балкарияда» тепсей тургъанлай, Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтунда вокал искусствону кафедрасында да ишлеп башлагъанды. Бюгюн да алай барады. 2020 жылда анга вокал искусствону эм дирижирование кафедраны доценти деген даража берилгенди.

Тепсеу искусствода этген жетишимлери ючюн анга 2007 жылда «Ингуш Республиканы сыйлы артисткасы» деген ат берилгенди. 2013 жылда уа «Къабарты-Малкъарны сыйлы артисткасы» деген атха тийишли болгъанды Ол жыл Владикавказда баргъан Хаджисмел Варзиев атлы Биринчи халкъла аралы хореография конкурсда, Грозныйде баргъан Махмуд Эсамбаевха аталгъан бешинчи халкъла аралы эришиу фестивальда да биринчи жерлеге чыкъгъанды.

Лейля «Суфийские мотивы в творчестве Кязима Мечиева» (2009), «Кязим Мечиев: опыт актуального прочтения» (2014, Л. Шауцукова бла бирге) деген илму ишлени авторуду. Жамауат жашаугъа да тири къатышады. Ол 2014 жылда малкъар халкъны зор бла туугъан жеринден кёчюрюлгенине жетмиш жыл болгъаны бла байламлы Къыргъызстаннга бла Къазахстаннга баргъан делегацияны къурамында болгъанды.

Лейля жаш адамды. Аны болдургъан жетишимлери уа ёсе келген тёлю андан юлгю алырча, къууанчлы шартладыла барыбызгъа да. Таукеллик жол нёгери болгъан муратына жетмей къалмагъанын бу ариу, назик къызны юсюнде кёрюрге боллукъду.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Хорламны солдатлары

Атасындан жангыз бир сурат къалгъанды

Кете эдиле жашла къазауатха, Ата журтларын жаудан къоруулай. Кими къайтды ызына, жууугъун, ахлусун къууандырды. Башхалары уа узакъ жерледе къалдыла, душман аскерлери бла сермеше, жан бердиле. Бирлерини ачы хапарлары жетдиле туугъан эллерине, ахлуларын жилята. Тауушлары, чуулары чыкъмай къалгъанла да аз тюйюлдюле.

Суратдагъы аскерчи жаш да аллайладан бириди. Огъары чегемли Аппайланы Чотайны жашы Абдуллах. Келбетли, чырайлы тап адам.

Чотайны биринчи юйдегиси Акъайланы къызлары эди. Алагъа Ибрагим, Абдуллах деп эки жаш тууады. Аланы аналары ёледи да, аталары экинчи кере Къулийланы Намысны алады. Андан да эки къызы бла бир жашы боладыла. Онжетижыллыкъ жашларын бандитле ёлтюрген эдиле. «Сен да бизни бла кел»,-деп кюрешгендиле. Алагъа къошулургъа унамагъандан сора ёлтюрюп кетедиле.

Абдуллах къазауатны аллында жыллада Нальчикде мал докторгъа окъуйду. Ол кезиуде ушкок атаргъа да юйренеди. Отуз бешинчи жылда ол «Ворошиловский стрелок» деген сыйлы атха тийишли болады. Окъууну бошап къайтхандан сора элинде ишлеп тургъанды. Бираздан аскерге чакъырылады.

Финляндия бла чекде къуллукъ эте тургъанлай, ол къырал бла уруш башланады. Къазауат кёпге созулмагъан эсе да, къызыу сермешле бардырылгъандыла. Эки жанындан да мингле бла адамла къырылгъандыла. Абдуллах андан къайтханда, аны кёкюрегинде аскер майдал жылтырай эди.

Урушну сынап келген жашны военкоматха ишге аладыла. Ол, жаш адамланы уруш этерге юйретип турады. Ол кезиуде Къулийланы Айшат бла юйюр да къурайды.

Кёп да турмай Германия къыралыбызгъа чабады да, урушну уллусу энди башланады. Ол кюнледе уа Айшат къызчыкъ табады. Атына да Фатимат атайдыла. Анга юч кюнчюк болгъанда, Абдуллахны жангыдан аскерге чакъырадыла.

Бираздан: «Полтавада урушха кирдик»,-деп, бу суратчыгъы бла юч мюйюш письмосу келеди. Ол солдатны жангыз эм ахыр къагъыты эди. Андан сора аны тауушу-чууу чыкъмады.

Абдуллахны юй бийчеси Айшат сюргюнню кезиуюнде Къыргъызстаннга Къызыл-Къаягъа тюшеди. Анда, къурулушда ишлей тургъанлай, ауруп ёлгенди. Къызчыкъгъа уа Къулийланы Татлыхан къарайды. Ёсгенден сора Бапыналагъа эрге береди. Аны эки жашы болады. Ала да къалай эсе да жашлай ажымлы ёледиле. Баш иеси да ауушуп, Фатиматха кёп къыйналыргъа тюшгенди.

Аллай къыйын кюнлеринде атасындан къалгъан жангыз суратчыкъны, кёкюрегине къысып, уппа эте: «Бир керечик окъуна, жангыз бир керечик атам кёзюме къарагъан болурму эди, мени жарлы атам. Ол сау болса, жашауум да башха тюрлю болур эди. Тюп болсунла бу урушланы къурагъанла»,-деп, къагъанакълай ёксюз къалып, ата-ана жылыуун сынамагъан Фатимат кёп кере ахтыннганды.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

ПЕНСИЯ ФОНД

Аналыкъ капиталда ахшы башламчылыкъла

Быйылдан башлап аналыкъ капиталны программасыны болушлугъу бла сабийлери болгъан юйюрлеге къыралны жанындан себеплик этиуню тюрлюлери кёбейгендиле, сертификат бла хайырланыу женгиллендирилгенди. Январьда ол 3,7 процентге ёсдюрюлгенди, кёбейтилген сертификатны 4,3 миллион юйюр алгъандыла. Алай бла биринчи сабийге тёлеу 483 882 сом болгъанды, экинчи сабий 2020 жылгъа дери тууп, ата-ана алыкъа капиталны алмагъан эселе, алагъа да тёлеу аллай бир боллукъду. Эки бала да 2020 жылдан сора туугъан эселе, аны ёлчеми 639 432 сомду. Экинчи бала ючюн къыралны жанындан болушлукъ, юйюр биринчи сабийге сертификатны алып хайырланнгандан сора туугъан эсе неда ата бла ана алып ёсдюре эселе, 155 550 минг сомгъа жетеди.

Аналыкъ капиталны алыуну болжалы къысхартылгъаны да юйюрлеге да тап келеди. Быйылдан башлап сертификатны бериуню юсюнден оноу заявление жазылгъандан сора беш кюнню ичинде этиледи. Бир-бир болумлада, сёз ючюн, ведомствола Пенсия фондну запросларына жууапны заманында жибермеселе неда сертификатны иеси керекли документлени келтирмесе, ол болжал 15-20 ишчи кюннге дери созулургъа боллукъду.

Ахшы жангычылыкъладан бири юйюр ахчаны фатар алыргъа неда юй ишлерге кредит ала эсе, сертификатны хайырланырча заявленияны банкны кесинде толтураллыгъыды. Бу ахча бла сабийни окъууун тёлерге дей эселе да, ол хакъ тёлеп билим алгъаны юсюнден шагъатлыкъ къагъытны келтирирге керек тюйюлдю. Фондну бёлюмю керекли информацияны юйретиу учрежденияндан кеси алады, аны ючюн битеу керекли келишимле тауусулгъандыла.

Капиталдан юйюрлени бир-бир къауумларына ай сайын берилген тёлеу да, кёбейтилип, 11.4 минг сом болгъанды. Ол сабийге юч жылы толгъунчугъа дери бериледи. Аны алыр ючюн, юйюрню файдасы эки адамгъа жашау этерге керекли ахчаны эм аз ёлчемине жетмезге керекди.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Мадарымлылыкъ

Хунерлиги не жумушха да жетеди

Диналаны Ибрагим «Каббалкэнергону» Элбрус районда бёлюмюнде техник болуп урунннганлы жаланда юч жыл болады. Алай бу къысха кезиуню ичинде жаш кесин низамлы, жууаплы, жарыкъ кёллю специалистча кёргюзтгенди.

Ибрагим Элбрусда подстанцияланы мастерини Диналаны Мухтарны жашыды. «Энергетикада уруннганыма бек ёхтемленеме. Сабийлигимден окъуна атамы ызындан барыргъа итиниp тургъанма. Мен салгъан къыйын туугъан республикама хайыр келтирсе, ол манга бек магъаналыды», - дейди.

Коллективде жаш специалистни жаратып алгъандыла. «Ибрагим ачыкъ, тири, ышанырча адамды. Анга не заманда да таяныргъа болады. Не тюрлю къыйын иш берсем да, ол аны жик-жиги бла тындырлыгъын билеме», - деп белгилегенди бёлюмню башчысы Будайланы Бузжигит.

Ишден бош заманында жаш малчылыкъ бла кюрешеди. Диналаны юйюрлеринде 130 тууар, 100 къой, 40 къумалы ат эмда онеки уа жугъутур бардыла. Андан сора да, ол къанатлыла жаяды. Аны мюлкюнде аланы сейир тюрлюлерин да кёрюрге боллукъду: брама, кохинхина, къытай чилле, голландиялы акъ тёппе эмда бурма, сора дагъыда стампул тауукъла, баппушла, юзбек кёгюрчюнле. Барындан да бег а кёз акъсылдым эмда индиялы алтын тауукълагъа (павлин) илинеди.

Дина улу эл мюлк кёрмючлеге бара турургъа да сюйюучюдю. Ол алада жангычылыкъла бла шагъырейленеди, аграрчы коллегалары бла ушакъ этеди. Кёрген, эшитген затларыны, оюмларыны юсюнден юйдегилерине да хапарлайды. Ала уа жаш энергетикни къайсы башламчылыгъына да тутхучлукъ этмей къоймайдыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

АЧЫЛЫУ

Шимал Кавказны субъектлеринде – къазакъланы музейлери

Ставрополь крайны къазакъланы тарыхларыны мультимедиалы музейини бёлюмлери Къабарты-Малкъарда, Чеченде, Шимал Осетия-Аланияда бла Дагъыстанда ачыллыкъдыла. Бу субъектлени барысында да Къазакъланы Терк аскер жамауатлары бардыла. Музейни башчысы Игорь Кочубеев айтханнга кёре, ала ишлерин быйыл сентябрьде башларыкъдыла.

Проектни авторлары миллетни тарыхыны эм адет-тёресини юсюнден видеоматериалланы VR халда хазырлагъандыла. Анда къазакъланы жамауатлары бюгюнлюкге дери къалай айныгъанлары, байрамларыны, магъаналы ишлерини юсюнден айтыладЫ. Музейни оборудованиясы энчи 25 виртуал шартланы кёргюзтген кёзюлдюреуюкледен бла чатырдан къуралады.

Филиалланы ачаргъа ахча - 900 минг сом - Жаш тёлюню ишлери жаны бла федерал агентство Шимал Кавказны коммерциялы болмагъан организацияларыны араларында бардыргъан грант конкурсда бёлюннгенди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Сагъышла

ИНСАННЫ КЕСИ ИЧИНДЕ ЖИНЛЕРИНИ ЮСЮНДЕН

Никита МИХАЛКОВ: «Россейде проблемалагъа чыдамлары болмагъан эки тёлю ёсгенди»

Алгъаракъда Москвада, энди уа Екатеринбургда Театр бла кино арагъа себеплик этген Жандауурлукъ фондну болушлугъу бла Никита Михалковну «12» деген спектаклини премьерасы болгъанды. Екатеринбургда премьераны аллында Никита Михалков «АиФ» газетни корреспонденти бла ушакъ этгенди. Аны сейир оюмларын басмагъа хазырлап, бюгюннгю номерибизде беребиз.

ТИКТОКНУ НИЗАМЫНДА

- Никита Сергеевич, сизни «12» деген спектаклигиз ол инсанны кесини ичинде жинлерини юсюнденди да? Жинлени чыгъарыу кесича энчи чыгъарма?

- Сёзсюз! Орус адабиятны къайсы чыгъармасын алсагъыз да, сёз ючюн, Достоевскийникилени, Чеховнукъуланы, Бунинникилени, Булгаковнукъуланы - ала инсанны жюрегинден жинлени чыгъарыугъа бурулупдула. Кертиди, тийишли жерни излей, ишекликни эм кюрешни юслери бла тюзлюкге келиу къайсы деменгили жазыучугъа да жорукъду. Мен аны тенглешдирир ючюн айтмайма, ол орус искусствону не заманда да борчу болгъаны ючюн чертеме. Биз спектакльде ёмюрлюк темаланы кётюребиз: жазыкъсыныу, огъурлулукъ, башханы эшитирча ачыкълыкъ, аны жеринде кесинги кёре билиу. Инсанны эшите билиу - ол энчи ышанды, биз аны шёндюгю дунияда, тикток низамда, тас этгенбиз.

- Къайтарылмазча тасмы этгенбиз?

- Билмейме. Къалай-алай болса да, адам былай къарагъанда тёрели затлагъа таянады: жашау, ёлюм, ауруу, ачыкълыкъ, къоркъуу, ата-ана, сабийле. Эрттекеч болса да, сен ол халланы ангылайса - башханы жарсыууна тюшюнюуге, сагъышланыугъа. Сен анга хазыр тюйюл эсенг, ол санга уллу тыйгъыч болады, нек дегенде, болумну халын ангылар ючюн салгъан къыйынынг - ол сени иммунитетингди.

КЕСИ КЕСЛЕРИН САТХАНЛА

- Биз абаданлабыз, сёзлени магъаналарын ангылай билирге юйреннгенле. Жашау сынамы алыкъа болмагъан жаш адамла бла уа не этейик?

- Биягъы мени анам айтыучусун эсге тюшюрейим: сабийни ол тёшекде кёнделен жатып тургъан кезиуде юйретирге тийишлиди, узунлугъуна жатып тебиресе уа, кечди. 90-чы жылла бизге келтирген бек уллу хаталадан бири - ол адамланы сёз байлыкъларындан «юйретиу» деген сёзню кетгениди. Бюгюнлюкде бизде ол кезиуледен башланып къуралгъан билим бериу низам бек уллу чурумлукъду.

Эки тёлюню иммунитетсиз этгендиле. Ала проблеманы аллында сюелалмайдыла - ол аланы жокъ этеди неда ала бир болумланы болдурмаз ючюн кимни эсе да сатаргъа керек боладыла. Алай бла сатхыч къауум юйренип барады. Кеслери кеслерин сатханла.

Эс бурчугъуз, Конституциядан билип «идеология» деген сёзню кетергендиле, ол а адамланы эм къыралны къаллай низамла бла жашау этерге тийишлисини юсюнден бир бирлери бла келишим этерча жорукъну къурутханды. Россейча уллу къыралгъа идеологиясыз жашау этген ол ёлюмчады. Бюгюнлюкде къыралыбызда бизникинден башха къайсы идеологияны да хайырланыргъа жарайды. Бизни идеология маданиятда тёреде, деменгили къыралыбыз ёсген низамда къуралгъанды. Ол не сейир эсе да, осал жоллары, кесини телилери, аны бла бирге жарсый билиу бла, къайгъырыу бла, кеси кесинги къурман этерге хазырлыкъ бла энчи эди.

Бизни халкъыбызны маданиятыны мурдорунда кертиликни бла тюзлюкню излеу турады. Линкольн айтханыча, «халкъны бир къауумун хар заманда да алдап турургъа болады, халкъны барысын да бир кезиуню алдап турургъа болады, алай сау халкъны хар заманда да алдап турургъа уа болмайды». Орус адамгъа ол мурдорду - ол хар нени да кечаллыкъды кертиликни бла тюзлюкню сезсе.

УЛЛУ ИШНИ СЫНАМЫ

- Охо, билим бериу системадан юйретиу кесек кетсин. Сора сабийлени къалай юйретирге болады? Къайдады сабий кинематограф? Бюгюн «Кортикни» окъуна жангыдан нек салмайдыла?

- Мен ол соруугъа жууаплаялмайма... Ангылаймысыз, ол сиз айтханны толтурурча бирлеге шарт айтыргъа тийишлиди: «Сиз къуллугъугъуздан эркин этилесиз», «Сизни ишигиз бизге энди керек болмаз», «Сиз бизде энди ишлемейсиз». Айтхан азды, аны этерге керекди.

Къыралны башында тургъанла тамблагъы кюннге къарай эселе, ала даражаларыны артыкъ бийик болмагъанына хазыр болургъа керекдиле. Сёз ючюн, Столыпинча, ол ангылагъанды: бусагъатда бола тургъан ишлеге кёпле ыразы тюйюлдюле, алай артда ол къыралны кёп-кёп жыллагъа къутхарыргъа боллукъду.

Сёз ючюн, Санкт-Петербургда эркин искусстволаны эм илмуланы факультети, аны бизни къырал жалчытмайды... Алай «жангы юйретиуге» миллиард бёлген Сорос къаллай адам болгъанын барыбыз да билебиз. Ол ангылашыныулу эсе, бир зат этерге керекбиз, ол адам бизни сабийле юйретиуге къошулмазча.

Ахыры 4-чю бетдеди.

АРХЕОЛОГИЯ

Хумаланда бурунгулула жашагъанларыны шагъатлыкълары

ТАСС-дан билдиргенлерине кёре, археологла Къабарты-Малкъарны бийик тау районларындан биринде орта палеолитни кезиуюнден къалгъан (120-70 минг жыл мындан алгъа) неандерталецле тургъан жерни тапхандыла.

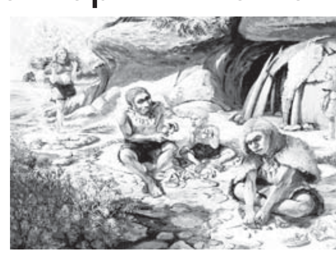

Санкт-Петербургну тарых жашау башланнгынчы заманланы тинтген лабораториясыны илму ишчиси Екатерина Дороничева билдиргеннге кёре, ол 1,4 километр бийикликде Нальчик сууну башында, Акъ-Суудан узакъ бармай орналыпды. Анга Хумалан дейдиле. Дороничева белгилегенича, неандерталецле быллай бийикликде тургъанлары ала бу жерлени иги таныгъанларына эм мында аш-суу табалгъанларына шагъатлыкъ этеди.

Тинтиуле 2019 жылны ахырында спелеологла Суу-Акъгъан бла Баш Калибрде дорбунлада ташдан этилген урунуу керекле табылгъанларыны юсюнден билдиргенлеринден сора башланнгандыла. Алай пандемияны хатасындан арохеологла бир жылны ичинде ишлерин къолгъа алалмай тургъандыла. Быйыл жаз башында ала да урунуу кереклени кёргендиле. Алимле белгилегенлерича, ала, кертиси бла да, орта палеолитни заманындан къалгъанлагъа ушайдыла.

Ол кезиуде бусагъатдагъы ышанлары болгъан адамла угъай, неандерталецле жашагъандыла. Табылгъан затланы араларында уугъа барырча эм тутулгъан жаныуарны соярча жютю къыйырлары бла керекле бардыла. Баям, ала тау жугъутурлагъа, атлагъа, бугъалагъа бла американы доммайлагъа уугъа жюрюгендиле. Алимле былайда неандерталецлени жашауларыны эм турмушларыны юсюнден бютюн кёп информация табарыкъларына ышанадыла. Тинтиуле Россейли илму биригиуню грантыны себеплиги бла бардырыладыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия хазырлагъанды.

ИНСАННЫ КЕСИ ИЧИНДЕ ЖИНЛЕРИНИ ЮСЮНДЕН

<u>Никита МИХАЛКОВ</u>: «Россейде проблемалагъа чыдамлары болмагъан эки тёлю ёсгенди»

Ахыры. Аллы 3-чю бетдеди.

Неда башха юлгю: сюдню оноуу бла аманлыкъчыны жашауун юзюу. Ол ёлтюрюр ючюн керек тюйюлдю, ол бир энчи къызыл ыз болгъанын кёргюзтюр ючюн керекди. Мен школда тогъуз адамны неда сау юйюрню ол дуниягъа ашырсам, бек берселе, жашауму узунлугъуна тутмакълыкъны сынатырыкъларын билсем, ышаныуум барды да?! Шаркъ айтыуда айтылгъаныча, не патчах ёлюр, не эшек ёлюр. Алай сен ыздан ары атласанг, жашауунг юзюллюгюн билсенг... къайтарып айтайым, ол ёлтюрюр ючюн угъай, тыяр ючюн керекди.

Бизде уа шёндю биз Европабыз, биз ВТО-дабыз деген кёзбауланыула жерлерин табадыла да... Не береди бизге Европа, нек табынабыз биз анга? Биз шаркъ желле эркин учхан, запад маданият да алай келалгъан жангыз къыралыбыз алып айтханда, биз Шаркъны бла Западны араларында жангыз кёпюрбюз. Ала бизни сакъларгъа керекдиле, алай ала аны ангыламайдыла.

Европаны къарыусузлугъу ол адамгъа энчи сюймеклик деп кеслерини къоркъакълыкъларына, кючсюзлюклерине айтханындады. Мультикультурализм ол къарыусузлукъду. Ала къолларын кир этерге сюймейдиле. Кеси аллына кетер дедиле да, кетмеди. Швецияда полицияны таматасы тиширыуладан сагъат тогъуздан кеч эшикге чыкъмагъыз деп тилейди. Эсигизге келтирчигиз, ол къалайды кесини къыралында полиция жамауат бла оккупацияны низамдача сёлешгени?

- Ангылаймысыз, сёзлеригизден сора хал тюрленирикди деп?

- Узакъдама тюрлю-тюрлю ышаныуладан, бусагъат былай этсек, былай болур дегенчаладан... Алай къумлада ауазларын эшитдирирге кюрешгенле кёпдюле. Бир акъылман сейир зат айтханды: дунияда огъурсузлукъ бир процентди, огъурлулугъ а - токъсан тогъуз процент, алай огъурсузлукъ бек иги къуралып ёте биледи. Къыралда энчи тазаланыу ишле бардырыргъа керекди дегенча терсирек акъылым да болгъан болур. Субботник угъай, битеу хайырлы онгла къошулгъан тазаланыу ишле.

БАМ бла целина неди? Биз кесибизни жерибизде тыш душман бла уруш бардыргъан уллу сынамы болгъан къыралбыз. Ол уллу къоркъуу генетика сынамыды, аны бла бирге бирлешиуню да сынамыды. Урушну тауушлары кете башлагъанда, бизни бир иш, бир муратла, бир ниетле бирлешдиргендиле - ансыз орус инсан жашаяллыкъ тюйюлдю.

Биз мектепде не этгенбиз? Темир, къагъыт жыйгъанбыз - ол бир жумушну юсюнде огъурлу къымылдауду. Социумну къурау. Тын жерлени хайырланыу ишле да алай, БАМ да алай. Бусагъатда да къырал адамларын бир иш бла бирикдирирге керекди.

Мен экономист, политик да тюйюлме, жаланда сагъыш этеме. Аральский тенгизни, Каспийни жагъалары чириген кемелени кир-кипчиклери бла толупдула. Беригиз адамгъа ахча, ол, сёз ючюн, темир эритиучю цех ачарча. Беригиз анга аллай онг - ол къыралны тазаларча, аны бла бирге аны кесини да сейири болурча.

Билеме, ала жаланда муратла болгъанларын. Алай мен кёреме, бир иш болса, бирлешиу да болады. Биринчи «Ёлюмсюз полкланы» эсгерчигиз. Парадда тумандан зат кёрюнмеген кезиуде самолётла къоркъуулу бийикликде учханларында адамла алагъа къалай ёхтемленип къарагъанларын эсгерчигиз! Бирледе уа ол къаллай ачыуну бла зарлыкъны туудургъанын да. Нек? Аны мурдорунда бир зат турады, асламланы бирикдирген энчи кюч.

Аны бла бирге ангыларгъа тийишлибиз не сюйгенибизни эм къайры баргъаныбызны. Жаш адамлагъа аскер кийимле кийдирип тизгинде атлатыу азлыкъды - ол да, баям, магъаналыды, алай ол азды.

ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат хазырлагъанды.

Проект

Къарачай атха жоралланнган фильм

Жаш режиссёр Къумукъланы Магомет бизни жангы проектлери бла жылгъа бир ненча кере къууандырмай къоймайды. Жаз башында ол Москвада, саулай къыралгъа аты белгили Николай Дроздовда къонакъда болгъанды. Ол кезиуде айтхылыкъ алим эм журналист бла не себепден тюбешгенин жашырынлыкъда туруп, аны юсюнден талай замандан билдирирге сёз берген эди.

Озгъан ыйыкъда уа ол къарачай атны юсюнден «Крылья горца» деген документли фильм хазырлагъанын билдиргенди. Анда хапарны уа Николай Дроздов бардырады. Алай бла режиссёр ара шахарда не мурат бла болгъаны ангылашыннганды.

Къарачай атны, тауланы, табийгъатны ариулукъларыны юсюнден хапарлагъан фильмни юсюнден къысха роликни режиссёрну инстаграмда аккаунтунда кёрюрге боллукъду. Магомет билдиргеннге кёре, аны толусунлай жууукъ заманда кёргюзтюрюкдюле.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Дзюдо

Нальчикни «Локомотиви» – экинчи

«Локо Дзюдо – Триумф Energy» лиганы экинчи сезонуну суперфиналында Нальчикни «Локомотив» къауму экинчи жерни алгъанды.

Эришиу Новороссийскде Андрей Фоминни атын жюрютген «Патриот» спорт арада ётгенди. Анга дагъыда Белгородну «Чемпион», Ульяновскну, Барнаулну олимпиада резервли спорт школларыны, Екатеринбургну «Родина», Армавирни дзюдодан эм самбодан хазырлау араларыны, Пермьни «Барс», Новосибирскни кесини къауумлары къатышхандыла. Турнирни жорукъларына тийишлиликде хар командагъа 15 жаш киргендиле, аланы жыл санлары 15-ден кёп болмазгъа керек эди. Ала олимпиада системагъа кёре сынашхандыла.

«Локомотивге» Атабийланы Тамерлан, Тамерлан Кужев, Ахмед Цавкилов, Абдуллаланы Салим, Руслан Беров, Астемир Мамиев эм башхала киргендиле.

Ахыр сермешлени эсеплерине кёре, биринчи жерни армавирчиле алгъандыла. Экинчиге, башда сагъылгъаныча, нальчикчиле, ючюнчюге уа «Родина» чыкъгъандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Соруу – жууап

Ельциннге кимле болушхандыла?

Отуз жыл мындан алгъа, 1991 жылда 12 июньда, Россейде Президентни айырыулары биринчи кере бардырылгъандыла. Анда 57 процент алып Борис Ельцин хорлагъанды. Аны бла бирге баргъан генерал Александр Руцкой а вице-президент болгъанды. Алай артда аланы аралары осалгъа кетип, Руцкой президентге къажау тургъан къауумну жанына кёчеди.

Бу кюнледе уа ол «Лентагъа» интервьюсунда алгъын таматасыны юсюнден кёп тапсыз хапар айтханды. «Эсигиздемиди, съезд Ельцинни къуллугъундан кетериу сёзню къозгъагъаны? Аны эшитгенинден сора ол ичип асыры эсиргенден, съезд барлыкъ отоугъа баллонла бла ууландыргъан газ киргизтирге буйрукъ берген эди. Аны къыстаргъа оноу этселе, эшиклени гам жабып, газны жиберирча! Насыпха, аны сакълауулларыны башчысы Коржаков алай этерге унамагъанды», - деп эсге тюшюреди Руцкой.

Дагъыда, ол айтханнга кёре, президентни тёгерегинде ангылаулары болмагъан адамла, Западны агентлери да бек кёп эдиле. «Ельцинни бла Гайдарны оноуларын дурус кёргенле чий телиле эмда сатхычла болгъандыла. Алагъа уа ЦРУ-ну онеки келечиси болуша эдиле».

Бу сёзлеге РСФСР-ни Баш советини алгъыннгы таматасы Руслан Хасбулатов да шагъатлыкъ этеди: «Не онеки?! Хапарды ол, аланы саны бир ненча жюз эди! Хар не да аланы оноуларына кёре болгъанды».

Макроннга къол жетдиргеннге не боллукъду?

«Франциняы президентини жаягъына къол жетдирген адамны тюрмеге юч жылгъа олтуртургъа, кесине да 45 минг евро тазир салыргъа боллукъдула. Алай аны бир бек къаты жууапха тартырла деб а сунмайма. Он жыл мындан алгъа Францияны башха президентин Николя Саркозини муниципал къуллукъда ишлеген биреу секирип жагъасындан тутхан эди. Ол кезиуде аны условный жууапха тартыу эмда жамауат ишлеге жибериу бла чекленип къалгъандыла», - дегенди **РАН-ны Европаны Институтуну эксперти Сергей Фёдоров**.

Кертиси бла да, иш алай бла къалгъанды. Макронну жаягъына жетдирген «Сары женгсиз габрайла» деген къымылдауну 28-жыллыкъ келечиси Дамьен Тарель сюдню оноуу бла тёрт айны тюрмеде кечинирикди эмда жыл бла эки айны уа условный жууапха тартыллыкъды.

Ельцинни сакълауур службасыны башчысы Александр Коржаков оюм этгенича, мында Эммануэль Макрон кеси терсди: «Французлу халкъны аллына барып махтаныргъа сюйген болур эди. Аны сакълаурлары этмегиз алай дегенлерине уа мен ишексизме. Сёз ючюн дегенде, АБШ-да президентле эки ант берединле: биринчисин – халкъгъа, экинчисин а – къоруулау службаны битеу айтханын этерге».

КЪАЙГЪЫРЫУ

Терсликни жолун кесерча

Коррупция этилгеннге тюбеген аны юсюнден заманында тийишли жерлеге билдирсе, ол аманлыкъны жолун кесерге себеплик этерикди. Аллай бузукълукъланы туура этер ючюн а тюрлю-тюрлю ведомстволада энчи телефон номерле тохташдырылгъандыла. Сюд приставланы федерал службасыны КъМР-де Управлениясында да кечекюн да ишлеген «ышаныулукъну телефону» барды. Аны номери былайды: **8(8662) 40-71-72**.

Бу службада къуллукъ этген адам законнга бузукълукъ этсе, аны юсюнден энчи номерге сёлешип билдирирге боллукъду. Аллай билдириу Управленияны къоркъуусузлукъ жаны бла бёлюмюне тюшгенлей, олсагъат тинтиу башланады, адамны терс болгъаны тохташдырылгъанлай, ол жууапха тартылады, деп билдиргендиле бизге Сюд приставланы федерал службасыны КъМР-де Управлениясындан.

АКЦИЯ

Ариу сезимлени къозгъарча амалла

КъМР-де УФСИН-нге бойсуннган тюзетиучю колонияларны «Сени шуёхларынг - китапла» деген битеуроссей акциягъа къошулгъандыла. Аны бла байламлы Нальчикни ара шахар китапханасында ишлегенле, аны таматасы Эмма Шорданова бла бирге 4-чю номерли тюзетиучю колониягъа баргъандыла. Ары жюзден артыкъ китап да элтгендиле.

Колонияны библиотека фонду бусагъатда алты минг китап бла жалчытылыныпды. Тутмакъ тиширыуланы араларында уа аланы дайым да алып эмда окъуп тургъан кёпле бардыла. Анда адабият ингирле да бардырыладыла. Аланы кезиуюнде тиширыула окъугъан чыгъармаларыны юсюнден хапар айтадыла, сюзедиле, назмула, жырла да жазадыла.

Ара библиотекадан баргъан къонакъла уа окъуу конференция къурагъандыла, аны кезиуюнде тиширыулагъа белгили орус жазыучуланы юсюнден сейирлик хапарла айтхандыла. Бютюн кёп окъулгъан авторланы атлары да туура этилгендиле.

Колонияда ишлегенле къонакълагъа сейирлик тюбешиулери ючюн ыспас этгендиле эмда быллай тюбешиуле дуния эм орус классикалы чыгъармала бла шагъырейленирге, адабиятда болгъан жангычылыкъланы билирге онг бергенлерин чертгендиле, деп билдиргендиле КъМР-де УФСИН-ни пресс-службасындан.

Акцияны магъанасы - тутулуп тургъанланы араларында чыгъармачы хунерлерин ачыкълауду, тыш къыраллы эмда китапла окъургъа, билимлерин ёсдюрюрге итиниулюкню къозгъауду.

Люба АДИЛОВА.

ЖЕНГИЛ АТЛЕТИКА

Темуккуланы Къайсын бла Селяланы Артур – эм кючлюле

Пятигорскда любитель спортчуланы араларында женгил атлетикадан Биринчи битеуроссей жай спорт оюнла бардырылгъандыла. Эришиуле 4-борье халда къуралгъандыла: хар спортчу женгил атлетиканы тёрт тюрлюсюнде – 100 эм 800 метрге чабыу, чабып узакъгъа секириу, гранатны атыу – эм кёп очко жыяргъа керек эди.

Анда бизни республиканы келечилери жетишимли болгъандыла. 60-65-жыллыкъланы араларында Темуккуланы Къайсын хорлагъанды. 40-45-жыллыкълада уа эм кючлю Селяланы Артур болгъанды.

ЭРКИН ТУТУШУУ

Хасаниячыла – алчыланы санында

Россейни спортуну устасы Роберт Джемакуловну хурметине Къарачай-Черкеседе эркин тутушуудан ачыкъ турнир бардырылгъанды. Анга «Хасания» спорт клубубузну келечилери да къатышхандыла. Алтын майдалны Мызыланы Адам (29 кг.) къытханды, «кюмюшню» Бозаланы Къууанч (43 кг.) алгъанды.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Шеф-редактор
ТЕКУЛАНЫ Хауа

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - **42-63-01**.
Баш редакторну орунбасарлары - **42-38-21**, **40-04-82**.
Жууаплы секретарь - **42-66-85**.
Секретариат - **40-93-62.** Корректорла - **42-63-52.**

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право - **42-24-02, 42-67-68.**
Экономика - **42-66-73.**
Культура - **42-66-76.**
Социал ишле - **42-75-82, 40-59-18.**
Курортла, туризм эм спорт - **40-39-93, 42-66-71.**
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу - **42-37-94.**
Энчи корреспондент - **42-68-72.**
Операторла - **40-28-49, 42-39-65.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5-6** бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.
Регистрация номер **—ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532**

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а
Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: **76-01-21**
Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: **42-69-34**
Газет ыйыкъгъа юч кере чыгъады - **геуюрге, орта, шабат** кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Зезаланы Лида (1,2-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннета (3,4-чю бетле) - корректорла.

Тиражы **1236** экз. Заказ № **1355**
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru